

Конкурс за есе на
Националната асоциация на медиаторите
2022

Медиацията и съдебният процес: конкуриращи се или
съвместими парадигми?

Есе

Автор: Далиа Любомирова Давидкова

Казвам се Далиа Давидкова и съм на 20 години. Втора година специалност право съм в Университет за национално и световно стопанство (УНСС). Преди това завърших 9. ФЕГ „Алфонс дьо Ламартин“. Владеем два езика – френски и английски. Имам интереси в областта на литературата.

Xxxxx

Медиацията и съдебният процес или още как на пръв поглед противопоставящи се парадигми работят в синхрон.

Медиацията и съдебният процес са **съвместими** парадигми функциониращи успоредно, без да си пречат. Така имат благоприятен ефект върху дейността си. Съдебният процес е най – разпространеният способ за решаване на спорове. Медиацията от своя страна навлиза в живота на хората и се инкорпорира в съдебната система, за да облекчи работата на съдилищата и да помогне не само за решаването на спорните въпроси, а и за запазването на отношенията и добрия тон с цел протекция на бъдещи отношения.

Съдебният процес дава конкретни решения по конкретни въпроси изградени на основанията на исковете на страните. Съдът по правило се произнася по петитума на исквата молба. Изключение има при въпросите, когато съдът е сезиран с искане да постави физическо лице под пълно или ограничено запрещение и тогава решението е по усмотрение на съдията. Но този въпрос само бива маркиран като пример по темата. Правораздавателните органи се произнасят по правните спорни въпроси, а не се занимават с отношенията между страните.

Медиацията от своя страна е процес, в който се решават същите спорни правни въпроси, които създават разрыв и са причината за конфликт или за задълбочаване на вече съществуващ проблем. Разликата е, че в процеса по медиация страните сами стигат до решението. Не случайно с откриването на процедурата медиаторът подчертава, че не е съдия, не е арбитър, а посредник. Добавя, че той не взима решения като с това овластява страните от самото начало на процеса по медиация и поставя началото на изграждане на взаимно чувство на контрол над ситуацията, че никой няма да бъде поставен в неблагоприятна позиция. И продължава с това, че страните сами взимат решенията като така своеобразно им предава контролът. В живота като в математиката, когато човек сам стигне до решението на даден проблем е много по – склонен да го запомни, приеме и спазва. Така се постига договореност приемлива и за двете страни, която минимално би ги ошетила или поставила в неблагоприятна позиция. Същевременно медиацията е насочена към запазване на отношенията и благоприятстване на бъдещето им развитие и положителни емоционални заряди. Медиаторът, както нагоре в текста беше споменато не

е съдия или арбитър. Неговото участие в процеса по медиация не е да вземе решение, нито да предложи такова. Страните сами избират решението. Изходът от процеса буквално и преносно е в техни ръце.

Двата способа за решаване на спорове, а именно медиация и съдебен процес, съществуват съвместно. Може да се твърди, че от това произтичат и множество благоприятни да ги наречем последици не само за конкретните страни по спора, а за обществото като цяло. Нека разгледаме това отражение в глобален план.

Преговорите и постигнато споразумение в процедура по медиация намаляват натовареността на съдилищата. По – ниската натовареност на съдебната система благоприятства отделяне на повече време за решаване на по – трудни и комплексни спорни въпроси. От друга страна по време на съдебен процес може да има успореден процес по медиация или съдебното производство да се прекъсне докато се прилага извънсъдебният способ за решаване на спорове. Така в първия случай се постига процесуална икономия и при постигнато споразумение от страните процедурата се прекратява. При възобновяване на съдебното производство след като не е постигнато съгласие в процедурата по медиация страните са си изяснили основните цели или поне са овладели част от негативните емоции. Всичко това несъмнено доказва, че българската съдебна система благоприятства и адмираира извънсъдебното решаване на спорове приемайки го повече като помощно звено, а не като спъващ елемент.

Законодателят допуска съществуването и използването на процедура по медиация и по този начин се стреми към ефективност, процесуална икономия, бързина на разрешаването на споровете. Същевременно този способ за решаване на спорове извън съдебната зала дава изключителната възможност на страните да не прекъснат отношенията си. Не може да не се съгласим, че в едно състезателно производство с намесата на процесуални защитници в лицето на адвокатите и стремеж за налагане на едно или друго виждане, решение и неговото доказване пред съда страните несъмнено изострят отношенията си и често ги прекратяват. Едната страна печели – другата губи, а разминаването на позициите на победител и победен създава и грубо казано разминаване между хората.

Каквото и да се представя като теория онагледените примери несъмнено са много по – въздействащи и показателни. По тази причина в общи линии ще бъде разгледано стремеж за попечителство над дете в един симулиран пример за развод без претенции за изчерпателност и правна или процесуална точност. Въпреки че медиацията не е съдебен процес, всичко споделено в рамките на процедурата не може да бъде използвано в съда и по време на процедурата, когато страните го осъзнаят са много по – склонни да споделят, преговарят и да се договорят. Целта на примера е да илюстрира причината за възприетата позиция в тезата, че съдебният процес и медиацията са съвместими и дори може би смело казано допълващи се парадигми. Към твърдението, че дори се допълват навежда мисълта,

че съдебен процес може да бъде прекратен след като се постигне съгласие в процедура по медиация, а от друга страна споразумението от процедурата по медиация трябва да бъде одобрено от съда и така придобива силата на съдебна спогодба според чл.18 от Закона за Медиацията. Тоест равнява се на съдебно решение. Тогава това приравняване по сила на крайните актове означава и доближаване на двата способа за решаване на спорове и дори интегрирането им един в друг. Това ясно отхвърля всякакви съмнения за конкуренция между тях.

С примера не се цели представяне функционирането на двата способа. С особена важност е емоционалната страна – човешкият елемент и неговите реакции, защото когато пишем и разсъждаваме по начини за решаване на спорове трябва докато се фокусираме върху спорните точки да не забравяме, че от двете страни на спора стоят хора. Нашите измислени, а и реални в един реален процес лица са на първо място човеци каквито са ищецът и ответникът, каквито са и страните в процесът по медиация. Когато се говори за право, правоприлагане, а дори и законодателен процес не бива, независимо в каква роля сме поставени, да забравяме, че както ние, така и останалите участници са хора с емоционален заряд, цели и чувства. Това е от съществено значение.

Разглеждайки един семеен казус. Нека си представим, че двама души са сключили граждански брак, имат дете, но в отношенията им е настъпил някакъв разрыв и се стига до развод. Може да овладеят емоциите си следователно да се разведат бързо и тихо и да се договорят за родителските права над детето. Но нека добавим в спора силен емоционален заряд, който например може да е провокиран от причината или причините за раздялата. Абсолютно логично ще се стигне до неприятен и изтощителен съдебен процес. В рамките на последния нека включим процедурата по медиация като си представим, че страните се съгласяват на такава, защото медиацията е доброволна и никоя страна не бива и не може да бъде принуждавана да участва в нея. Изходите от една евентуална процедура по медиация какви ще са?

В най– лошата хипотеза страните не стигат до споразумение, не желаят да преговарят повече и прекратяват процедурата. В единия вариант емоционалното напрежение е намаляло вследствие на освобождаването на емоции в процеса по медиация. Тогава страните все пак са постигнали поне минимален напредък и се развеждат в съдебна зала, делят попечителство и не е приятно преживяване, но е поносимо. Във втория вариант нищо не се е променило и ситуацията завършва с неприятен и тежък развод носещ негативи (предимно стрес) прехвърлящи се и върху детето.

В най – положителната хипотеза, която ще разгледаме имаме успешна процедура по медиация и съответно двамата родители стигат до споразумение и запазват едни положителни отношения помежду си. По този начин се създава възможността за диалог между тях и съответно функционирането на здрава връзка с общото им дете. Това

благоприятства психическото и емоционално здраве на всички участници – двамата съпрузи и детето.

Несъмнено е важно да се отбележи, че стресът е основен фактор за провокирането на различни заболявания. Той влияе неблагоприятно на психическото и емоционално здраве на човека. От своя страна децата са по – предразположени към стрес. Следователно дори по – малки количества от него им се отразяват и имат много по – голям ефект отколкото при възрастен човек. Количеството стрес, което има осезаемо отражение над родителите е неимоверно много и добре видимо. Тогава нека си представим какво се случва, когато приложим същото върху един многократно по – крехък организъм. Резултатът от такова наблюдение със сигурност няма да е положителен. Изложената теза се потвърждава от материала „Детето и раздялата при родителите” с автори Румен Стаматов, Галин Цоков и Елеонора Лилова издадено през 2021г. от Държавна агенция за закрила на детето, който акцентира върху отношението, възприемането и отражението на развода върху децата и несъмнено показва, че враждебните отношения между родителите влияят неблагоприятно върху психиката и поведението на детето и обратното – близки приятелски отношения между родителите се отразяват по – благоприятно на децата.

В заключение можем да стигнем до извода, че процедурата по медиация не само бива интегрирана в съдебния процес, но и благоприятства поне от части един много по – положителен изход от спора. Посочените способности за решаване на спорове са несъмнено съвместими и дори допълващи се парадигми, а самият процес по медиация няма пречка да бъде и е интегриран в съдебния процес. Следователно не може да се говори за противопоставяне на двата способа – те целят да се постигне даден резултат и той да бъде спазван, само че единият разглежда споровете единствено от правна гледна точка, което позволява на съда да бъде Темида с вързани очи, чиито везни отмерват безпристрастно и дават справедливо решение. Медиаторът от своя страна макар също да е неутрален и безпристрастен се интересува и от т. нар. емоционален елемент на спора. В края на този своеобразен анализ остава една надежда за постигане на по – голямо приложно поле на процедурата па медиация и бъдещото ѝ по – често използване и усъвършенстване в правораздавателната система на Република България.